

УДК 330.32

Ю. М. Яхимець,
аспірант кафедри математики та економіки,
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
ORCID ID:<https://orcid.org/0009-0005-5649-1472>

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.21.163

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ГАРАНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ

Yu. Yachymets,
Postgraduate student of the Department of Mathematics and Economics,
Ivan Franko State Pedagogical University of Drohobysk

CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF THE STATE POLICY OF GUARANTEEING ECONOMIC SECURITY AND THE FORMATION OF AN INTEGRATED INVESTMENT CLIMATE

У статті аналізується необхідність формування концептуальних засад політики гарантування економічної безпеки інвестиційних процесів, оскільки саме держава має взяти на себе активну участь у формуванні сприятливого інтегрованого інвестиційного клімату. Зазначено, що актуалізується завдання визначення механізмів, інструментів та засобів ефективної державної політики саме комплементарного, інтегрованого характеру. Показано, що державі доцільно реалізувати заходи орієнтовані на гарантування економічної безпеки інвестиційних процесів та забезпечення реалізації елементів інтегрованого інвестиційного клімату, котрий за такого підходу ще більш системної і якісної характеристики. Обґрунтовано, що державні органи влади повинні взяти на себе відповідальність за формування сприятливого середовища, яке забезпечуватиме організаційний супровід та належний рівень керованості інвестиційними процесами, гарантуючи при цьому безпечність їх реалізації, що відповідатиме принципам формування інтегрованого інвестиційного клімату.

The article analyzes the need for the formation of the conceptual foundations of the policy of guaranteeing the economic security of investment processes, since it is the state that must take an active part in the formation of a favorable integrated investment climate and ensure the resilience of investment to the challenges of war and post-war turbulence by developing and implementing anti-crisis and adaptive investment management mechanisms. resources, It is noted that the task of defining the mechanisms, tools and means of effective state policy of a complementary, integrated nature is being updated. It is shown that it is expedient for the state to implement measures aimed at guaranteeing the economic security of investment processes and ensuring the implementation of the elements of an integrated investment climate, which with such an approach is even more systemic and qualitative in nature.

It is emphasized that the economic security of investment processes is considered, in particular from the position of the state when implementing the policy of forming a favorable integrated investment climate, as the state of availability of economic agents to investments, financial and other resources of investment activity. It is proven that the development and implementation of investment projects, including the search, accumulation and use of investment resources, is not carried out by the state, but at the level of business entities in an environment determined by organizational, economic and other factors. Four key stages of the investment process are outlined in terms of the national economy: choosing a development investment strategy, determining investment risks, forming an investment policy and monitoring its

implementation. Justifiably, state authorities should take responsibility for the formation of a favorable environment that will provide organizational support and the appropriate level of management of investment processes, while guaranteeing the safety of their implementation, which will correspond to the principles of the formation of an integrated investment climate.

Ключові слова: державна інвестиційна політика, економічна безпека, макроекономічна збалансованість, інтегрований інвестиційний клімат, антикризово-адаптивні механізми, організаційно-управлінські інструменти, нормативно-правове середовище, інвестиційні бізнес-ініціативи.

Key words: state investment policy, economic security, macroeconomic balance, integrated investment climate, anti-crisis and adaptive mechanisms, organizational and management tools, regulatory and legal environment, investment business initiatives.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В умовах загострення кризових явищ, зумовлених погіршенням безпекової ситуації через воєнні дії на території України, спостерігаються деструктивні тенденції розвитку бізнес-середовища, трансформації усталених моделей розвитку галузей національної економіки та різкого скорочення інвестиційної діяльності. Очевидно, що систематичне руйнування об'єктів промислової та енергетичної інфраструктури разом із міграцією бізнесу, капіталу та вимиванням інтелектуально-кадрового потенціалу призвело до погіршення економічної ефективності бізнес-процесів, прибутковості та, як наслідок, послаблення економічної безпеки процесів інвестиційної діяльності, що дестабілізує базисні засади формування інтегрованого інвестиційного клімату.

Зважаючи на значення інвестицій у забезпеченні нормалізації процесів модернізації й розвитку національної економіки та її відбудови у повоєнному періоді, потреба формування концептуальних засад політики гарантування економічної безпеки інвестиційних процесів набирає особливої актуальності. Так, саме держава має взяти на себе активну участь у формуванні сприятливого інтегрованого інвестиційного клімату та забезпеченні резильєнтності інвестування до викликів турбулентностей

воєнного та повоєнного часу шляхом розробки та впровадження антикризово-адаптивних механізмів управління інвестиційними ресурсами, гарантуючи при цьому потенційним інвесторам високий рівень доходності та надійності інвестиційних операцій у довгостроковій перспективі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У наукових розробках багатьох учених існує чимало теоретико-концептуальних підходів до узагальнення змістових характеристик реалізації безпекових аспектів інвестиційного процесу. У найпростішому розумінні досліджуване поняття розглядається як сукупність взаємопов'язаних дій, що супроводжують процес інвестування, ототожнюючи його із інвестиційним розвитком та аналізується як процес пошуку та залучення інвестицій задля реалізації економічного потенціалу підприємства, регіону чи країни та орієнтованого в кінцевому підсумку на підвищення прибутковості і зростання соціально-економічних ефектів у прогностичній перспективі. Відтак, безпековий аспект інвестиційних процесів, зокрема формування інтегрованого інвестиційного клімату, ґрунтовно аналізують українські дослідники — Ю. Герасименко [1], М. Єрмошенко [2], М. Житар [12], А. Заїнчковський [3], О. Закревська [3], М. Куницька-Іляш [4], Ю. Луцик [5], Н. Мещерякова [7], К. Нагірська [9], Г. Пастернак-Тара-

нушенко [7], А. Пронь [8], М. Репета [11], І. Садовська [7], Т. Сак [10], Н. Ситник [11], О. Сошовська [12], Д. Шевченко [13], І. Штулер [13] та інші.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження інструментів державної політики забезпечення формування інтегрованого інвестиційного клімату у національній економіці України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Поняття економічної безпеки галузей національної економіки є порівняно менш поширеним у дослідженнях, проте займає вагомую роль у формуванні інтегрованого інвестиційного клімату національної економіки. Позаяк саме інвестування у розвиток пріоритетних галузей економіки слід розглядати як одну із ключових передумов забезпечення сталого економічного зростання регіону та гарантування економічної безпеки країни загалом [6, с. 77]. Відтак у сутнісно-змістовному вимірі дану категорію трактують як здатність інтегрованих кластерних підприємницьких структур акумулювати фінансово-економічні ресурси достатні для посилення рівня техніко-технологічної озброєності, забезпечення ефективності та стійкості бізнес-процесів, а також посилення конкурентоспроможності галузі. Детермінуючи сутність поняття "економічна безпека галузі" з точки зору фінансового підходу, розглядається як стан системної захищеності галузі національного господарства, який визначається у площині посилення стійкості та стабільності процесів фінансово-економічного розвитку суб'єктів галузі, забезпеченості фінансовими ресурсами і сформованості умов та можливостей для розвитку і реалізації економічного потенціалу [13, с. 62].

Більше того, актуалізується завдання визначення механізмів, інструментів та засобів ефективної державної політики саме комплексного, інтегрованого характеру. У цьому відношенні доцільно реалізувати заходи орієнтовані, з одного боку, на гарантування економічної безпеки інвестиційних процесів (у дослідженнях з економіки більшого поширення термін набув як інвестиційна безпека держави, регіону, галузі, підприємств, окремих проєктів тощо), а, з іншого боку, на забезпечення безпеки елементів інтегрованого інвестиційного клімату. За такого підходу інтегрований інвестиційний клімат набуває ще більш системної і якісної характеристики

Основоположною категорією, котра включає ці аспекти є економічна безпека. У науковому дискурсі існують різні підходи до розуміння даного поняття, які видозмінюються у залежності від об'єкта дослідження (підприємства, регіону, галузі економіки чи національного господарства загалом) [1, с. 78]. Найчастіше її розглядають на мікро-рівні як стан найбільш ефективного використання наявних ресурсів підприємства, що створює передумови для його стабільного розвитку; як захищеність суб'єктів господарювання від наявних та потенційних ризиків і загроз; як здатність підприємства безперервно розвиватись з метою максимізації економічних ефектів діяльності та оперативно адаптуватись до умов (викликів) мінливого середовища функціонування. На наш погляд, вищенаведені означення є по суті взаємодоповнюючими та лише в системному розгляді найкраще відображають сутність даної категорії [12, с. 126].

Зрештою, на національному рівні, економічна безпеку ототожнюють із системою управлінських заходів, які реалізують державні органи влади у напрямі забезпечення сталого розвитку та модернізації галузевої структури національної економіки задля ефективного функціонування механізму протидії ризикам і загрозам; визначають як стан національної економіки, який створює передумови для покращення якості життя населення і зростання добробуту нації та держави загалом, а також гарантує макроекономічну збалансованість і стійкість в умовах нестабільності, захист національних інтересів, в тому числі у контексті посилення обороноздатності держави [5, с. 78].

Незважаючи на значну кількість підходів до трактування поняття "економічна безпека" у різних її проявах, роль в перебігу інвестиційних процесів висвітлена недостатньою мірою. На нашу думку, є підстави розглядати економічну безпеку інвестиційних процесів (зокрема з позиції держави при реалізації політики формування сприятливого інтегрованого інвестиційного клімату) як стан доступності економічних агентів до інвестицій, фінансових та інших ресурсів інвестиційної діяльності, що забезпечує ефективне використання інвестиційного капіталу та формування усталених тенденцій до його нарощення й захищеності прав власності, а також захист від внутрішніх і зовнішніх загроз здійснення інвестиційних операцій та досягається шляхом формування сприятливого інтегрованого інвестиційного клімату, здатності держави гарантувати прозорість і надійність судової системи, збереження якісного

конкурентного середовища, нарощення спроможності фінансового і зокрема страхового секторів проактивно та адаптивно реагувати на нові виклики середовища інвестиційної діяльності в умовах ринкових та безпекових турбулентностей.

Водночас, специфіка інвестиційного процесу полягає у тому, що він реалізується здебільшого на мікро-рівні, але в середовищі, яке формується в регіоні, галузі та країні загалом. Відповідно економічна безпека інвестиційних процесів етимологічно і методично має враховувати всі ці рівні. Однак з позиції державного регулювання економіки у фокусі уваги перебувають макроекономічні складові безпеки [10, с. 337].

Не менш важливе значення у структуруванні економічної безпеки держави мають напруження, які пропонують детермінувати два види економічної безпеки: зовнішньоекономічну (як рівень співвідношення експортно-імпортних операцій, який забезпечує реалізацію економічних інтересів держави) та внутрішньоекономічну. Водночас в межах другої — вчені виділяють сировинно-ресурсну, енергетичну, фінансову, воєнно-економічну, технологічну, продовольчу, соціальну, демографічну, екологічну. Існує позиція, котра обґрунтовує доцільність додаткового виокремлення у структурі економічної безпеки країни компоненту тіньової економіки, як одного з провідних чинників, що підриває основи національної безпеки [3, с. 42].

Звернімо увагу, що в низці досліджень при визначенні компонент економічної безпеки держави здебільшого залишають поза увагою інноваційну та інвестиційну, які в умовах трансформації галузевої структури економіки у векторі її технологізації та цифровізації відіграють важливу роль у процесах здобуття та нарощення конкурентних переваг, а відтак забезпечують посилення безпеки економіки як загалом, так і окремих регіонів зокрема. Зважаючи на те, що предметом дослідження є економічна безпека інвестиційних процесів в національній економіці вважаємо за доцільне виділити такі її складові як: макроекономічну, інституційну, політико-правову, фінансову, інноваційну, інвестиційну, енергетично-ресурсну, техніко-технологічну та виробничу [2, с. 31].

Провідними серед них, на нашу думку, є інституційна та політико-правова компоненти, сутність яких полягає у забезпеченні належної інституційно-правової підтримки інвестиційних процесів і на практиці визначається в пло-

щині організаційно-управлінської спроможності органів державної влади формувати сприятливе нормативно-правове середовище (правові межі) для залучення, ефективного освоєння інвестиційних ресурсів, а також гарантування безпеки проходження всіх етапів інвестиційного процесу в умовах економічної нестабільності [4, с. 31].

Відтак із врахуванням ролі інвестиційних процесів у забезпеченні сталого розвитку національної економіки, у нашому розумінні, досліджувану категорію визначаємо як безперервний та повторюваний в часі процес відбору, ухвалення та виконання інвестиційних рішень орієнтованих на реалізацію інвестиційних проектів, які здійснюються суб'єктами підприємницької діяльності через пошук, акумулювання та використання інвестиційних ресурсів та у підсумку забезпечують покращення структурно-кваліметричних характеристик галузевих, регіональних та макроекономічних систем національного господарства, сприяють підвищенню ефективності їх функціонування та посиленню конкурентоспроможності національної економіки [7, с. 42].

Розглядаючи інвестиційний процес як явище циклічне та повторюване, вважається доцільним виокремлювати етапи (стадії) руху (кругообігу) інвестицій, до яких відносять: створення та відбір бізнес-ідей; пошук і акумулювання інвестиційних ресурсів; створення інвестиційних об'єктів, виробництво і реалізацію продукції, одержання прибутку; розподіл прибутку та спрямування "фінансово-економічних надлишків" на реалізацію нових бізнес-ініціатив. Натомість детермінуючи теоретичні аспекти розвитку інвестиційних процесів з позиції державного управління, пропонує виділяти такі етапи як стимулювання інвестиційної діяльності; програмування і планування інвестиційних процесів, прогнозування соціально-економічних ефектів у випадку їх реалізації; кошторисне проектування та фінансово-економічне обґрунтування інвестиційних об'єктів; освоєння інвестицій; підготовка до виробництва продукції, попереднє та кінцеве здавання інвестованого об'єкта до експлуатації, визначення соціально-економічного ефекту [11, с. 102].

З іншого боку, у вимірі національної економіки виділяють чотири ключові етапи інвестиційного процесу: вибір інвестиційної стратегії розвитку, визначення інвестиційних ризиків, формування інвестиційної політики та моніторинг її реалізації. Такий підхід до структурування інвестиційного процесу доволі дискусій-

ний, позаяк держава визначає лише базові закономірності здійснення інвестиційної діяльності, проте не втручається у завдання та прикладні механізми й інструменти її реалізації конкретними суб'єктами господарювання [9, с. 99].

Зважаючи на те, що розробка і реалізація інвестиційних проєктів, в тому числі пошук, акумулювання та використання інвестиційних ресурсів здійснюється не так державою, як на рівні суб'єктів господарювання в середовищі, яке детермінується організаційними, економічними та іншими чинниками, вважаємо за доцільне виділити такі етапи інвестиційних процесів, як планування інвестиційного проєкту, освоєння інвестицій та їх залучення, отримання дозволів та введення інвестиційних об'єктів в експлуатацію, забезпечення окупності інвестиційної діяльності та реінвестування [8, с. 145].

Водночас державні органи влади з управлінської точки зору повинні взяти на себе відповідальність за формування сприятливого середовища, яке забезпечуватиме організаційний супровід та належний рівень керованості інвестиційними операціями, гарантуючи при цьому їх безпечність та надійність упродовж реалізації усіх етапів інвестиційних процесів. Це також відповідатиме принципам формування інтегрованого інвестиційного клімату, дозволить полегшити і прискорити проходження усіх етапів інвестиційного процесу, а також наростити загальні обсяги інвестиційної діяльності.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, за умови гарантування державою економічної безпеки інвестиційних процесів у системі заходів із формування інтегрованого інвестиційного клімату, досліджувану категорію слід розглядати як явище циклічне, повторюване, яке за сприятливих умов характеризується тенденцією до розвитку й модернізації пріоритетних галузей національного господарства. Відтак державні органи влади у контексті формування інтегрованого інвестиційного клімату національної економіки повинні впроваджувати заходи спрямовані на забезпечення належної окупності інвестицій та стимулювання реінвестиційних процесів. Зважаючи на їх значення у забезпечення стійкості та сталості інвестування, в аналітичному зрізі їх можна оцінити шляхом оцінювання тенденцій таких індикаторів як коефіцієнт рентабельності

інвестиційної діяльності, рівень реінвестування прибутків, скорочення терміну окупності інвестицій.

Варто зазначити, що посилення негативних тенденцій у вигляді скорочення обсягів реінвестування прибутків та зниження ефективності інвестиційної діяльності засвідчують недовіду якості державної політики управління інвестиційними процесами, що підриває основи їх економічної безпеки, підвищує ризики інвестування та, у випадку відсутності дієвих запобіжників протидії, призводить до погіршення інвестиційного середовища, а в підсумку — сповільнення темпів економічного зростання національної економіки.

Література:

1. Герасименко Ю.В. Сутність інвестиційного процесу як економічної категорії. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2007. № 1. С. 76—82.
2. Заїнчковський А.О., Закревська О.М. Інвестиційна безпека як складова економічної безпеки. Вісник Черкаського університету. Серія "Економічні науки". 2016. № 2. С. 28—34.
3. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. К.: КНТЕУ, 2001. 309 с.
4. Куницька-Іляш М.В. Місце фінансової безпеки галузі в структурі національної безпеки. Вісник Хмельницького національного університету. 2021. № 3. С. 29—34.
5. Луцик Ю. Економічна безпека в умовах глобальних викликів та загроз. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2023. № 15. С. 74—83.
6. Мещерякова Н.М. Теоретичні аспекти розвитку інвестиційного процесу на регіональному рівні. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія Економічні науки. 2015. № 2. С. 75—82.
7. Пастернак-Таранушенко Г. А. Економічна безпека держави. Методологія забезпечення: Монографія. К.: Київський економічний інститут менеджменту, 2003. 320 с.
8. Пронь А.М. Інвестиційна політика та інвестиційний розвиток регіону. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2022. Том 33 (72). С. 143—148.
9. Садовська Ірина, Нагірська Катерина. Розвиток інвестиційної безпеки держави. Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. 1, 2024. С. 97—104.

10. Сак Т. В. Економічна безпека України: поняття, структура, основні тенденції. Інноваційна економіка. 2013. № 6. С. 336—340.

11. Ситник Н. С., Репета М. М. Інвестиційна безпека України: стан і перспективи вдосконалення. Бізнесінформ № 11. 2018. С. 100—106.

12. Сосновська О.О., Житар М.О. Економічна безпека підприємства: сутність та ознаки забезпечення. Облік і фінанси, 2018. № 3 (81). С. 124—132.

13. Штулер І.Ю., Шевченко Д.В. Сутність економічної безпеки та її система управління. Актуальні проблеми економіки. 2020. № 11 (233). С. 59—71.

References:

1. Gerasimenko, Yu. (2007), "The essence of the investment process as an economic category", Herald of Agrarian Science of the Black Sea Region, vol. 1, pp. 76—82.

2. Zainchkovsky, A. and Zakrevska, O. (2016), "Investment security as a component of economic security", Herald of Cherkasy University. Series "Economic Sciences", vol. 2, pp. 28—34.

3. Ermoshenko, M. (2001), Finansova bezpeka derzhavy: natsionalni interesy, realnizahrozy, stratehiia zabezpechennia [Financial security of the state: national interests, real threats, security strategy], KNTEU, Kyiv, Ukraine.

4. Kynytska-Ilyash, M. (2021), "The place of financial security of the industry in the structure of national security", Bulletin of the Khmelnytskyi National University, vol. 3, pp. 29—34.

5. Lutsyk, Yu. (2023), "Economic security in conditions of global challenges and threats", Taurian Scientific Bulletin. Series: Economy, vol. 15, pp. 74—83.

6. Meshcheryakova, N. (2015), "Theoretical aspects of the development of the investment process at the regional level", Foreign trade: economy, finance, law. Economic sciences series, vol. 2, pp. 75—82.

7. Pasternak-Taranushenko G. (2003), Ekonomichna bezpeka derzhavy. Metodolohiia zabezpechennia [Economic security of the state. Methodology of provision], Kyiv Economic Institute of Management, Kyiv, Ukraine.

8. Pron, L. (2022), "Investment policy and investment development of the region", Academic notes of TNU named after V.I. Vernadsky. Series: Public management and administration, vol. 33, pp. 143—148.

9. Sadovska, I. and Nahirskaya, K. (2024), "Development of investment security of the state", Economic journal of Volyn National University named after Lesya Ukrainka, vol. 1, pp. 97—104.

10. Sak, T. (2013), "Economic security of Ukraine: concept, structure, main trends", Innovative economy, vol. 6, pp. 336—340.

11. Sytnyk, N. and Repeta, M. (2018), "Investment security of Ukraine: state and prospects for improvement", Business inform, vol. 11, pp. 100—106.

12. Sosnovska, O. and Zhitar, M. (2018), "Economic security of the enterprise: essence and signs of provision", Accounting and Finance, vol. 3, pp. 124—132.

13. Stuler, I. and Shevchenko, D. (2020), "The essence of economic security and its management system", Actual problems of the economy, vol. 11, pp. 59—71.

Стаття надійшла до редакції 22.10.2024 р.

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України (Категорія «Б») з

ЕКОНОМІЧНИХ НАУК та ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

(Наказ Міністерства освіти і науки України
№ 886 від 02.07.2020)

Спеціальності - 051, 071, 072, 073, 075, 076, 281, 292